

Kurt Vonnegut

MESTERLÖVÉS

—

DEADEYE DICK

Kurt Vonnegut

MESTERLÖVÉS

—

DEADEYE DICK

A fordítás az alábbi kiadás alapján készült:
Kurt Vonnegut: *Deadeye Dick*
Published by arrangement with Dell Publishing,
an imprint of the Bantam Dell Publishing Group,
a division of Random House, Inc.
Copyright © 1985 by Kurt Vonnegut
Jacket photograph copyright © 1982 by Jill Krementz

Fordította: *Borbás Mária*

Versbetétek fordítása: *N. Kiss Zsuzsa*

Borítóterv: *Bibor Gábor*

A hátsó borítón *Jill Krementz* fotója

Harmadik kiadás

Hungarian translation
© by Borbás Mária, 1986, 2003, 2010

Hungarian edition
© by Európa Könyvkiadó, 1986
© by Maecenas Könyvkiadó, 2003, 2010

Honlap: www.maecenaskiado.hu

Jillnek

Előhang

A „Mesterlövész” kifejezés dicséret is, de akár csúfolódás is lehet. Kétélű ragadványnév, amellyel olykor a megvetett lesipusokakat illetik. Ifjúkoromban az amerikai Közép-Nyugaton főleg a lőfegyverek híres-hírhedt virtuózainak adományozták becévéként.

Van ebben a könyvben egy sereg recept; ezeket amolyan zenei közjátéknak szántam, a nyálmirigyek örömére. A recepteket James Beard *Amerikai szakácsművészete*, Marcella Hazan *Klasszikus olasz szakácskönyve* és Bea Sandler *Afrikai szakácskönyve* ihlette. Csakhogy az eredeti receptekbe én is belepancsoltam – ezt a regényt tehát nem ajánlatos szakácskönyvként használni.

Valamirevaló szakács könyvtárában amúgy is megtalálhatók a forrásmunkák.

Van ebben a könyvben egy valóságos szálloda: a Grand Hotel Oloffson a haiti Port-au-Prince-ben. Imádom azt a szállót, imádná mindenki más is. Drága feleségem, Jill Krementz és én ott szálltunk meg, az úgynevezett James Jones pavilonban, amely eredetileg műtőnek épült abban az időben, amikor a szálló volt a főhadiszállása az Egyesült Államok Haditengerészete egyik dandárjának, miközben az – 1915-től 1934-ig – az amerikai pénzügyi érdekeltségek védelmére megszállta Haitit.

A komor fadobozt idővel tarkabarka mézeskalács házikóvá dekorálták, akárcsak az egész szállodát.

Haiti pénznemének egyébként az amerikai dollár az alapja. Amennyit egy amerikai dollár ér, ugyanannyit ér a haiti dollár is, sőt, amerikai dollárbankjegyek vannak forgalomban. Csakhogy

Haitin nem szokás bevonni az elrongyolódott bankókat, s helyettük újat kibocsátani. Haitin mindennapos dolog, hogy a lehető legkomolyabban kezelnek egy dollárt, amely cigarettapapír-vékonyságúra kopott, és légipostabélyeg-méretűvé zsugorodott.

Néhány évvel ezelőtt, amikor hazatértem Haitiról, találtam a tárcámban egy ilyen dollárbankót, s postán visszaküldtem Al és Sue Seitznek, az Oloffson tulajdonosainak; megkértem őket, helyezték vissza természetes közegébe. New Yorkban egyetlen napot sem élt volna túl.

James Jones (1921–1977) amerikai regényíró meg a felesége, Glória, csakugyan a James Jones pavilonban kötött házasságot, csak akkor még nem úgy hívták. Irodalmi kitüntetés tehát, ha ott szállhat meg az ember.

Van ott állítólag egy kísértet is – nem James Jonesé, valaki másé. Mi nem láttuk soha. Azok, akik látták, úgy mesélik: fiatal fehér férfi, fehér köpenyben. Alighanem valami műtősféle. A pavilonnak csak két ajtaja van, a hátsó a szálloda főépületébe nyílik, az elülső a tornágra. Azt mondják, a kísértet mindig ugyanazon az útvonalon közlekedik. Bejön a hátsó ajtón, keres valamit egy bútordarabban, ami már nincs is ott, azután kimegy az elülső ajtón. És ezzel eltűnik. Sem a szálloda főépületében, sem a tornáccon nem látták soha.

Lehetséges, hogy bántja a lelkiismerete valami miatt, amit a pavilonban csinált vagy látott, amikor az még műtő volt.

Ebben a könyvben négy valóságos festő szerepel; egy él, három meghalt. Az élő: Cliff McCarthy barátom az Ohio állambeli Athensben. A holtak: John Rettig, Frank Duveneck és Adolf Hitler.

Cliff McCarthy többé-kevésbé egyívású velem, és Amerikának nagyjából arról a vidékéről származik, ahonnan én. Képzőművészeti főiskolás korában belesulykolták, hogy a legrosszabb fajta festő eklektikus: innen-onnan kölcsönöz. Nemrégiben az ohioi egyetlen retrospektív kiállítása nyílt harmincévi terméséből, és ezt mondta: „Úgy látom, eklektikus vagyok.” Erőteljes, szép képeket fest. Az én kedvencem „A művész anyja fiatalasszony korában, 1917-ben”. Édesanyja ugyancsak kiöltözött, és nyár van,

és valaki rábeszélte, hogy egy evezős csónak orrában álljon modellt. A csónak tökéletesen nyugodt, keskeny vízszakaszon áll, talán egy kis folyón. Alig ötvenméternyire látszik a szemközti lombos part. A művész anyja nevet.

Csakugyan élt valaha egy bizonyos John Rettig, és a Cincinnati Szépművészeti Múzeumban látható „Keresztre feszítés Rómában” című festménye valóban olyan, amilyennek leírtam.

Csakugyan élt valaha egy bizonyos Frank Duveneck, sőt van tőle egy festményem is, a címe: „Fiú arcképe”. Apám hagyta rám ezt a kincset. Mindig azt hittem, hogy Bernard bátyám arcmása, annyira hasonlít hozzá.

És csakugyan élt valaha egy bizonyos Adolf Hitler, aki az első világháború előtt Bécsben tanult festeni, s akinek valóban „A bécsi minorita templom” lehetett a legjobb képe.

Most pedig elmagyarázom ennek a könyvnek a főbb szimbólumait.

Van benne egy gömb alakú, lebecsült, üres művészeti központ: ez az én fejem, küszöbönálló hatvanadik születésnapom előtt.

Van benne egy neutronbomba-robbanás lakott területen; ez annak a sok embernek az eltűnése, akiket szerettem Indianapoliban, mikor elindultam írói pályámon. Indianapolis megvan, de az emberek eltűntek.

Haiti – New York, ahol most élek.

A történetet elbeszélő semlegesnemű patikus: hanyatló szexualitásom. A gyerekkorában elkövetett bűn mindaz a komizság, amit életem során elkövettem.

Ez a könyv regény, nem pedig történelem, úgyhogy kézikönyvnek nem használható. Azt mondom benne például, hogy az első világháború kitörésekor az Egyesült Államok nagykövete az Osztrák–Magyar Monarchiában az ohioi Henry Clowes volt. Holott a connecticuti Frederic Courtland Penfield volt az akkori nagykövet.

Azt is állítom a könyvben, hogy a neutronbomba afféle varázsvessző, amely egy csapásra elpusztítja az embereket, de a holmi-jukat sértetlenül hagyja. Ezt az elmeszüleményt a harmadik vi-

lágháború lelkes híveitől kölcsönöztem. Egy lakott területen felrobbantott igazi neutronbomba a valóságban sokkal nagyobb szenvedést és rombolást okozna, mint amelyet én leírtam.

Hamisan értelmeztem a kreol nyelvet, szakasztott úgy, ahogyan a könyv főalakja, Rudy Waltz tenné, miközben ezt a francia nyelvjárást tanulja. Azt állítom, hogy csupán egy igeideje van: a jelen. Csak egy kezdő hiszi, hogy a kreol nyelvjárásnak egyetlen igeideje van – különösen ha azok, akik ezen a nyelven beszélnek vele, tudják, hogy az ő számára a jelen a legkönnyebb igeidő.

Békesség.

K. V.

Celia, mi vagy, ki vagy,
Hogy minden szív érted ég?

OTTO WALTZ (1892–1960)

A még-meg-nem-születetteknek, a differenciálatlan semmi összes fozslányának: Vigyázz, ha jön az élet!

Engem elkapott az élet. Levért a lábamról. A differenciálatlan semminek voltam egy fozslánya, de aztán felpattant egy kukucs-kálónyílás. Zúdult be a fény meg a zaj. Hangok kezdtek meghatározni, engem meg a környezetemet. Amit mondtak, az ellen nem volt apelláta. Közölték, hogy fiú vagyok, és Rudolph Waltznak hívnak, slussz-passz. Közölték, hogy 1932-t írunk, slussz-passz. Közölték, hogy az ohioi Midland Cityben élek, slussz-passz.

Abba nem hagyták. Hosszú évek óta ontják a részleteket, feltartóztathatatlanul, mind a mai napig. Tudjátok-e, mit állítanak most? Hogy 1982-t írunk, és én ötvenéves vagyok.

Sóder.

Apám Otto Waltz volt; az ő kukucs-kálónyílása 1892-ben nyílt ki, s vele többek között azt közölték, hogy ő az örököse a leginkább csak „Szent Elmo panaceaája” néven ismert csodagyógyszer révén szerzett vagyonnak. A csodaszer szegfűszeggel és szárcsagyökérral ízesített, lilára festett etilalkohol volt, egy kupica ópiummal és kokainnal. Ahogy tréfásan mondják: tökéletesen ártalmatlan, kivéve használat esetén.

Apám is Midland City szülötte volt. Egyetlen gyerek, és az anyja, jóformán minden alap nélkül, arra a következtetésre jutott, hogy fiából lesz az új Leonardo da Vinci. Evégett alig tízesztendős fiacskájának műtermet építtetett a családi kúria mögött álló kocsi-szín padlásán, és felfogadott egy széltoló német műbútorasztalost, aki ifjabb éveiben Berlinben festőnövendék volt, hogy apámat a hétvégeken és iskola után rajzolni és festeni tanítsa.

Tanárnak és tanítványnak egyaránt isteni buli volt. A tanárt August Günthernek hívták, és a kukucskalónyílása úgy 1850 körül nyílt ki Németországban. A tanítás is volt olyan jövedelmező, mint a műbútor-asztalosság, ráadásul – nem úgy, mint a műbútor-asztalosság – azt is lehetővé tette, hogy akkor igya le magát, amikor kedve tartja.

Mihelyt pedig apám túljutott a kamaszkoron, Günther elvihette vonaton kétnapos kirándulásokra Indianapolisba és Cincinnati-be és Louisville-be és Clevelandbe és így tovább, azért, úgymond, hogy galériákat és műtermeket látogassanak. A valóságban azonban inkább azon mesterkedtek ők ketten, hogy alaposan be-rúgjanak, s hogy az egész Közép-Nyugat luxuskuplerájainak a kedvencei legyenek.

Vajon bármelyikük is beismerte volna, hogy apám ha agyon-ütik sem tud festeni vagy rajzolni?

Ki más akadt volna, aki a csalást leleplezze? Senki. Egész Midland Cityben nem volt egy teremtett lélek, aki annyit konyítana a képzőművészethez, hogy megállapíthatná, apám tehetséges-e vagy sem. Akár szanszkritológiával is foglalkozhatott volna, az sem esett távolabb a város érdeklődési körétől, mint a művészetek.

Midland City nem volt egy Bécs vagy Párizs. De még egy St. Louis vagy Detroit sem. Midland City egy Piripócs volt. Egy Kutyabagos.

Günther árulása lelepleződött, de már későn. Apámmal együtt őrizetbe vették Chicagóban, mert szétverték egy kuplerájt. Kiderült továbbá, hogy apámnak trippere van, és így tovább. Apám adigra már elkötelezett, tizenennyolc esztendőös örömfíú volt.

Günthert leleplezték, kirúgták és feketelistára tették. Waltz nagypapa és nagyanya irdatlanul befolyásos polgárok voltak „Szent Elmo panaceája” jóvoltából. Közhírré tétetett, hogy aki csak számít Midland Cityben, nem bízza meg Günthert műbútorasztalos-munkával, sem semmi egyébvel – soha többé.

Apámat elküldték a bécsi rokonokhoz, hogy kikúráltassa a tripperét, és beiratkozzék a világhírű Képzőművészeti Akadémiára. Míg az óceánon hajózott a *Lusitania* egyik első osztályú kabinjá-

ban, szülei kúriája leégett. Általánosan elterjedt gyanú szerint a látványos építményre August Günther vetett csóvát, de rábizonyítani nem lehetett.

Apám szülei nem építették újjá a kúriát, hanem kiköltöztek Shepherdstown mellett fekvő ezerholdas birtokukra – otthagya a kocsiszínt meg a pincelyukat.

Ez 1910-ben történt – négy esztendővel az első világháború kitörése előtt.

Apám tehát bemutatta magát és Midland Cityben alkotott képei-
nek mappáját a Képzőművészeti Akadémián. Magam is láttam néhány ifjúkori művét, amelyek fölött anyám sűrűn merengett apám halála után. Ügyesen tudott drapériákat keresztsraffozni és satírozni – ezen a területen bizonyára August Günther is hozzáértőn mozgott. Akármit ábrázolt azonban apám, kevés kivétellel végül minden olyan lett, mintha cementből öntötték volna – cementaszony cementruhában cementkuttyát sétáltat, cementmezőn cementcsorda legel, cementtálon cementgyümölcs áll a cementfüggönyös ablak előtt és így tovább.

Az arcképei sem hasonlítottak a modellhez. Az Akadémián több portrét mutatott be édesanyjáról, de fogalmam sincs, milyen lehetett a nagyanyám. Kukucskálónyílása rég bezárult, mielőtt az enyém kinyílt volna. Csak annyit tudok, hogy apámnak róla készített arcképei közt nincsen két egyforma.

Apámnak azt mondták az Akadémián, jöjjön vissza két hét múlva, akkor majd közlik vele, hogy felveszik-e vagy sem.

Ez idő tájt rongyokban járt, a derekán kötéllel, foltozott nadrágban és így tovább – habár otthonról átlagon felüli apanázt kapott. Lévén akkoriban egy nagy birodalom fővárosa, Bécsben annyi volt a díszes egyenruha, az egzotikus öltözék, annyi bor folyt és annyi zene szólt, hogy apám jelmezbálban érezte magát. Elhatározta, hogy éhező művészként vesz részt a mulatságban. De jó hecc!

Akkoriban igen jóképű lehetett. Véleményem szerint ő volt a legjobb külsejű férfi Midland Cityben még egy negyedszázad múltán is, amikor én megismertem. Karcsú és szálegyenes, mindhaláláig. Száznolcvanöt magas. A szeme kék. Göndör aranyszőke haja jóformán egy szálíg megvolt még akkor is, amikor a kukucs-

kálónyílása bezárult, amikor megengedték, hogy ne legyen többé Otto Waltz, amikor ismét csak a differenciálatlan semminek lett egy foszlánya.

Két hét múlva tehát visszament, s egy professzor visszaadta a mappáját, mondván, hogy a munkája nevetséges. Volt ott még egy rongyos fiatalember, annak is mély megvetéssel adták vissza a mappáját.

Adolf Hitlernek hívták. Linzben született, Ausztriában.

Apám annyira megharagudott a professzorra, hogy menten bosszút állt. A professzor szeme láttára megkérte Hitlert, mutassa meg egypár munkáját. Találomra kiválasztott egy képet, közölte, hogy zseniális munka, s azon helyt meg is vásárolta Hitlertől, annyi pénzért, amennyit a professzor valószínűleg egy hónap alatt sem keresett meg.

Hitler alig egy órával azelőtt adta el a kabátját, hogy vehessen valami kis ennivalót, habár közeledett a tél. Valószínű, hogy apám nélkül Hitler 1910-ben elpusztult volna éhen vagy tüdőgyulladásban.

Apám és Hitler egy darabig együtt csatangoltak, ahogy ez lenni szokott – vigasztalták, mulattatták egymást, kiröhögtek a művészi intézményt, amely elutasította őket és így tovább. Tudomásom szerint hosszú gyalogtúrákat tettek kettesben. Anyámtól tudom, hogy igen jól érezték magukat egymás társaságában. Amikor elég idős lettem ahhoz, hogy érdekeljen apám múltja, már küszöbön állt a második világháború, s apám menten szájjárat kapott, ha a Hitlerrel való barátsága került szóba.

Ezt adják össze: apám megfojthatta volna a század legkomiszabb szörnyetegét, vagy egyszerűen hagyhatta volna, hogy éhen haljon, megfagyjon. De nem: összeáll vele, és a kebelcimborájává fogadja.

Alighanem ez az egyes számú kifogásom az élet ellen: amíg élünk, oly könnyen esünk szörnyűségesnél szörnyűségesebb tévedésekbe.

A kép, amelyet apám megvett Hitlertől, vízfestmény; általános megítélés szerint a legkülönb, amit a szörnyeteg mint festő elköve-tett. Évekig lógott szüleim ágya fölött az ohioi Midland Cityben. A címe: „A bécsi minorita templom”.